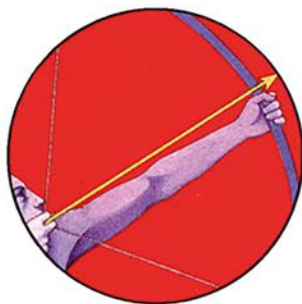

J OAN FUSTER

SAGITARI

Introducció i notes:
Enric Sòria

• Biblioteca joan fuster •

EDICIONS BROMERA

A LA RIBERA DEL XÚQUER

DEL CIRC

Publicat, acompanyant un gravat al burí de Roser Bru, dins la sèrie *Dotze temes de circ*, La Rosa Vera, Barcelona, 1959-1984.

¿Inútil? Sí, és clar: l'esforç i el risc no hi tenen justificació. El gest es consuma en el buit, sota els llums comercials i bruscos de la pista, enmig de molts ulls que potser no saben mirar. Hi ha un silenci espès, una mica tèrbol, de respiracions contingudes. O no: la xaranga ataca un aire alegre, de solfa anònima i subalterna, per paradoxa. El circ és el circ, al capdavant. I ells, els «artistes», s'hi juguen la vida. El moviment temerari crispa l'espai i, tanmateix, sembla acomplir-se amb una precisió freda, impàvida, neutra. És el «número» de cada dia: un ofici com qualsevol altre. Però «ells» s'hi juguen la vida. La gent ha vingut a passar-hi l'estona —la tarda, la nit—, i no ho acaba d'entendre. Ho entén a mitges, en tot cas. Ha pagat l'entrada, i això és tot. Ha vist com hi desfilaven el domador i l'*écuyere*, el malabarista i el *clown*, les bèsties dòcils i els trucs divertits: una illusió darrere l'altra. Ara és el torn dels acròbates. L'exercici fa la impressió de ser encara una habilitat, una habilitat més. Els músculs, entrenats, responen com un mecanisme infal·lible. El públic no endevina quina energia els innerva, quina voluntat els regeix. El salt, la giravolta, l'equilibri, tot, ací, és «mortal». De vegades ho anuncien als cartells: uns homes s'exhibeixen en el perill de morir —de matar-se. L'espectador hauria de ser patètic. No ho és. Si mai s'esdevé una desgràcia, l'accident no tindrà

cap repercussió. Ben mirat, els artistes de circ no són ningú, ni tan sols tenen un nom capaç de ser recordat. Tant se val. Sempre hi ha un déu que els protegeix. Quan acaben el «número», somriuen i estenen els braços en una actitud afable. Estan cansats i volen dissimular-ho. Els altres aplaudeixen. El seu jornal és magre: uns pocs diners i la memòria d'aquests aplaudiments. Es retiren. I demà hi tornaran. De poble en poble, la caravana del circ passeja la seua petita aventura, i ells, els artistes del trapezi, de la corda fluixa, de la gimnàstica exasperada, reiteren l'heroisme banal. Van i vénen amb la mort als talons. Fins que arriba el moment que ja no poden resistir-ho. Perquè els atletes envelleixen tan estúpidament com els notaris o els canonges...

LLIGAT I LACRAT

Publicat en la carpeta de serigrafies *Lligat i lacrat*, de Rafael Armengol, Manuel Boix i Artur Heras, Barcelona, 1971.

Fem saltar el lacre i trenquem el cordill. El paquet deixa de ser paquet, i els papers s'escampen. Ens queda a les mans, plegat, un tros de mapa.

Ara les mirarem, una a una, les làmines. Són imatges abruptes, concises, sarcàstiques. O no sarcàstiques, sinó senzillament descriptives. De fet, una «imatge» sempre és una «descripció»: la millor descripció possible. Hi ha pintors que, quan pinten, posen el dit a la plaga. ¿És això, ja, una manera de sarcasme? Potser sí. De vegades, mirar-nos a l'espill és com contemplar una nostra caricatura, desgraciada i acusatòria. En tot cas, les figures solen resultar més convincents i més exactes que les paraules. Cada paraula —aquesta

mateixa— descansa sobre un equívoc, o el fomenta, o l'aprofita. De vegades, en fem poesia. Però la figura és com és. Sobretot, si ha estat construïda amb innocència i amb llibertat, i innocència i llibertat, al capdavant, són una sola cosa.

Una a una, les mirarem.

La primera és un llumí. De sobte, promogut a una grandària simbòlica, el tristíssim «misto» industrial adquireix una petulància fàllica, amb la llum sense encetar, concentrada en la punta. Una mica de llum, de claror, d'evidència. S'apagarà de seguida.

I, mentrestant, no sabrem què fer del mapa.

¿Qui enganya a qui?

Tu a mi, jo a tu, tothom a tothom: mútuament, o recíprocament, tant se val. Solidàriament, en definitiva. L'engany és el nostre pa de cada dia. El mateix pa és engany. I el cotxe, per exemple.

El cotxe que ens transporta, que exhibim, que s'esclafa contra un altre cotxe o contra una roca o un arbre, no existeix. És una illusió. Vivim d'illusions que, per paradoxa, són reals: tangibles, útils, material quotidià de compra-venda. Però no: no hi ha cotxes, com no hi ha res. Només hi ha la compra-venda. El pa, el pasten, el fenyen, el couen, i esdevé, de seguida, una mercaderia. Mengem mercaderia, no pa. La illusió és nutritiva, però illusió.

En el sobre intacte, introduïm la foto perfecta. La realitat s'ha convertit en una transparència de fantasmagories. Superposem una «realitat» a l'altra, i la fallàcia s'hi confirma.

I el pa.

En última instància tot fa gust de dolor. O de diners.

Allò que en dèiem «la família»... El pare, la mare, els fills... Podríem sumar-hi algun altre personatge: l'àvia, el gos, la minyona, la tieta... Era una gran cosa. Durant milers i milers d'anys, la família ha estat la família: l'espècie i la societat s'hi perpetuaven. Sobre una base genital, d'absoluta necessitat, i sobre les ajudes imprescindibles de la convivència, el muntatge era perfecte. Tots en procedim.

I ara...

Ara, això s'acaba. Ja no hi ha lloc per al pare, ni per a la mare, ni per als fills. Ni per als altres: un vell és una aberració. No hi ha «lloc», ni tan sols en termes literals. Les cases són petites, s'ha inventat la pastilla, les criatures creixen a l'escola, els dols s'evaporen, i, de pressa, l'oci és absorbit pel televisor, els nadals decauen, els virgos ja no es cotitzen... Per a bé o per a mal, això és el que passa.

La família era el pare corpulent i pelat, la mare grassa, potser cansada de parir, i de rentar plats i roba, i els nens condemnats a l'obsessió d'arribar a ser pares al seu torn... Tot canvia.

El canvi potser és dissolució. O líquefacció, si es vol. La família, de cintura cap avall, esdevé una massa viscosa, que no se sap si és merda o és sang, o si hi ha alguna gota de semen o no...

Per a bé o per a mal.

És un emblema: un timbre postal. El paguem. Pa-

guem el servei que porta la carta a l'amiga, al negoci, al buròcrata hostil. Però també l'emblema.

Va gloriósament ben vestit: carregat de pasamaneria i de teles insignes. L'actitud és solemne. Els pintors assalariats feien retrats de gent així: en dissimulaven la panxeta, però no del tot, i obligaven la posició del braç. Un «senyor», si ha de passar a la posteritat a través d'un llenç o d'un segell, ha d'assumir un punt d'arrogància exemplar. No basta manar: cal afegir-hi un punt d'insolència en la presentació física. El poder ha tingut, tota la vida, una certa propensió a les bandes, als brodats, als oripells. I a les perruques postisses.

És un fantasma. Aquest «senyor» pertany al passat. No importa a quin passat: el segle XVIII és una noció acadèmica, d'una banda, i una pressió moral, de l'altra; però igualment podria ser el segle XV, el VIII o el paleolític superior. La mitologia no sol ser massa escrupolosa en detalls cronològics. Els ninots són intercanviables.

I, si a un ninot li desplacen el cap, posem per cas, tampoc no passa res. La decapitació, merament retòrica... ai!... no provocarà cap daltabaix. Hi veurem la inanitat de la maniobra: pedra, cartó-pedra, cartó, pur i simple paper... De tota manera, la fascinació s'imposa.

Ens convoquen al silenci.

I callar és dir que sí.

Quan un no calla, li tapen la boca. Hi ha mol-

tes maneres de fer-ho. La mordassa, la commoció cerebral, la droga. I, fins i tot, induir-nos a parlar d'una altra cosa. Parlar de futbol és callar, posem per cas.

Però també una simple, alegre, ondulant cinta, d'aquelles que solen vehicular inscripcions solemnes, pot servir de boç. El boç frena el lladruc i impedeix la mossegada. Diu: «*Gloria in excelsis Deo*»; diu: «Uniu-vos», diu: «Compreu aquest pirulí, o aquella màquina». Això és secundari.

La insídia encara és pitjor, quan et posen un rosegó entre les dents i el paladar. Mastegues, i, mentre mastegues, calles.

La qüestió és callar.

Una cinta voladora, barroca, ornamental, es converteix en bena. Ens embenen la boca. Com si fos una ferida.

Un ull, dos ulls: unes ulleres. ¿Veiem tot el que mirem? Mirar i veure són operacions que no sempre coincideixen. I el suplement de la ullera encara ho complica.

*Todo es según el color
del cristal con que se mira,*

deia un governador civil de València que feia versos. El vidre és important. Sobretot, si té color: un color o altre. A la llarga, ens hi acostumem, i creiem que el color del vidre és el color de la realitat. Més: usem ulleres fumades, a posta, perquè —a l'estiu, a l'hivern o quan siga— una claredat excessiva ens espanta.

Vés a saber com, el vidre es trenca. La ullera, més que perdre la seua funció, es converteix en una amarga possibilitat de meditar. ¿Som miops, i perdem el món de vista? ¿O recuperem —per a bé o per a mal— la noció exacta de les coses, que el «color» ofuscava? ¿O...?

Potser, per a veure-hi, més que «vista», el que cal són ganes de veure-hi. De veure-hi clar.

IMPROVISACIÓ DIDÀCTICA

Han assassinat la magrana, i cada dissabte,
si molt convé,
trien una gallina i li manen que ponga tres ous
de sobte,
o bé claven a la paret
trossos de número, l'ungla d'un bisbe,
la pell completa de la memòria.
Potser era oportú,
fins i tot necessari,
això.

Diuen que calia obrir unes portes, tancar-ne
d'altres,
canviar-nos la geniva de dalt, ja inservible;
calia també, segons sembla,
que es duplicàs la forquilla damunt la taula.
I, en efecte, la gent comença a reproduir-se
d'una manera inèdita,
vam tenir una màquina a punt, una aspirina,

aparegué el tergal,
i avui mateix, sense esperar-ho,
ens hem despertat amb un dit més a cada mà.
Són beneficis alegres.
I, igualment, la bombeta, Al Fabra,
entre *bomber* i *bòmbix*, llegim:
«*bombeta* F. Llum elèctric d'incandescència».
Ben mirat, una forma de domesticació del foc.
No a l'estil de Prometeu, és clar, tan primari,
sinó
amb uns fils i unes càtedres.
Fem jugar el commutador, i s'encén o s'apaga,
i de vegades canta coses de Bach
o alimenta una roda.
Domesticat, domèstic, electrodomèstic,
ens electrodomestica,
domestica:
hem d'abonar aquest preu.
Paciència!
Però és un foc amable, com només podia inven-
tar-lo,
tot ben calculat,
un burgès,
mentre anava i venia del laboratori al consell
d'administració.
Per això no crema: il·lumina.
Així ho volien Diderot i Einstein, aquell docte
matrimoni.
Només que ni tan sols això s'aguanta.
Un hàbil cop de pedra

ens deixa a les fosques:
un cop de pedra, o de dòlar, o de veu àcida,
una bala sacramental,
l'autògraf d'un cocodril.
Del forat cau,
a gotes,
una corrupció secreta.
Sens dubte.
Ara: dins la nit a posta, no sabem què fer.
El pànic, com una esparreguera, o com un pàn-
creas infidel,
s'hi escampa.
Hauran de buscar un altre foc.
Consumit o consumat, el llumí ja no és res.
O només un record de si mateix. I el llancem.
Com llancem els cadàvers dels parents i dels
amics. Com llançaran el nostre...
El mapa encara pot servir...